

*Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Асоціація науковців України
Науковий парк Національного Авіаційного Університету*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

«Актуальні питання у сучасній науці»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,
Серія «Державне управління», Серія «Техніка»,
Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 11(29) 2024

Київ – 2024

ISSN 2786-6300 Print

УДК 001.32:1 /3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11\(29\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11(29))

«Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2024. № 11(29) 2024. С. 1391.

Свідоцтво про державну реєстрацію Серія Серія КВ № 25116-15056Р.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із з права (спеціальність - 081 Право), економіки (спеціальність - 076 Підприємництво та торгівля), педагогіки (спеціальність - 014 Середня освіта) та державного управління (спеціальність - 281 Публічне управління та адміністрування).

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2023 № 185 журналу присвоєно категорію "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія)

Рекомендовано до Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 11.11.2024, № 13/11-24).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), Міждержавної платформи консультацій, громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Українська асоціація педагогів і психологів і духовно-морального виховання».

Журнал публікує оригінальні дослідження та огляди розвитку з теоретичних та прикладних аспектів державного управління, права, економіки, історії, педагогіки, мистецтва для їх інтерпретації у європейській, світовій науковій простір. Цільова аудиторія: науковці, працівники вищих навчальних закладів та наукових інститутів, здобувачі вищої освіти, а також фахівці тематичних журналів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної наукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази Scopus Research Bible.

Головний редактор: Дарій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Редакційна колегія

- Балабуха (Дорошенко) Катерина Вікторівна - кандидат технічних наук, доцент кафедри заочного факультету Національного заочного університету (Київ, Україна)
- Бельська Тетяна Валентинівна - доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри менеджменту Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Гбур Зоряна Володимирівна - доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління опорною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету опорної здоров'я України імені П.А.Шупика (Київ, Україна)
- Герасименко Юлія Сергіївна - доктор економічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (Біла Церква, Україна)
- Дастар Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету збіського господарства ім. О. М. Бехетова (Харків, Україна)
- Зайєєв Ісмаїл Муса-Отган - старший науковий співробітник кафедри підтримання льотної придатності злітальної техніки Національного заочного університету (Київ, Україна)
- Загребська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Іванченко Євгенія Вікторівна — кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри безпеки інформаційних технологій Національного заочного університету (Київ, Україна)

СЕРІЯ «Педагогіка»

Butenko O.H.
<i>QUALITY AND ACCESSIBLE PRESCHOOL EDUCATION: CURRENT CHALLENGES IN RAISING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS</i>	698
Hontarenko I.S.
<i>PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AND CHINA: CULTURAL AND METHODOLOGICAL SPECIFICS OF PREPARING CALLIGRAPHY TEACHERS</i>	709
Kuzina Yu.V.
<i>THE ANALYSIS OF THE PROBLEM OF PROFESSIONAL ORIENTATION IN TEACHING MATHEMATICS AT HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS</i>	719
Sazhiienko O.P.
<i>THEORETICAL AND PRACTICAL PRINCIPLES OF INFORMATION COMPETENCE FORMATION IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONALLY ORIENTED DISCIPLINES</i>	731
Адамський В.Р., Кришук Б.С.
<i>ЦЕРКОВНОПАРАФІЯЛЬНІ ШКОЛИ В ПОДІЛЬСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ЗАКЛЮЧНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ</i>	747
Безлюдна Н.В., Дудник Н.В.
<i>МОВНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ</i>	760
Біницька К.М., Карпенко О.Є., Загородня А.А.
<i>РОЛЬ ЗЕМСТВ У СТВОРЕННІ НАРОДНИХ ШКІЛ НА ПОДІЛЛІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ</i>	774
Бондарчук А.Я.
<i>РОЗВИТОК ДИРИГЕНТСЬКО-ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК МАЙБУТЬОГО КЕРІВНИКА ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ</i>	785

Гагарін М.І., Бойченко В.В. <i>ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ</i>	798
Грень Є.С. <i>ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІН В ЗАСТОСУВАННІ ПЕДАГОГАМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН ЗАСОБІВ ВНАСЛІДОК ПОЯВИ ТЕХНОЛОГІЙ НА БАЗІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ</i>	810
Зубченко Л.В., Батюк А.М. <i>ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ</i>	820
Зузяк Т.П. <i>РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ НАРОДНОЇ ОСВІТИ НА ПОДІЛІ У 1850-1885 РОКАХ</i>	832
Івасюта Ю.В. <i>КРИМІНАЛЬНІ СПРАВИ МИТЦІВ ДОБИ РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ В УКРАЇНІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ</i>	841
Ільницька К.С. <i>ТЕОРІЯ ВІДНОСНОСТІ – ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ (за науковими працями Альберта Ейнштейна)</i>	850
Коростильов Г.Л., Білозьоров О.С., Мовчан П.В. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ ЕЛЕКТРО- ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМКУ НАВЧАННЯ</i>	870
Куземко Л.В. <i>РОЗВИТОК НАСКРІЗНИХ УМІНЬ В ОСОБИСТІСНО- ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ПЕДАГОГА: ДІЄВІ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕНК</i>	891
Кучай О.В., Сопіга М.О. <i>ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗВО ЯК ЛОГІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС</i>	903

УДК 378.091.12.015.311:004

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11\(29\)-891-902](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-11(29)-891-902)

Куземко Леся Валентинівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, тел.: (044) 295-59-35, <https://orcid.org/0000-0003-3070-6322>

РОЗВИТОК НАСКРІЗНИХ УМІНЬ В ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ ПЕДАГОГА: ДІЄВІ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЕНК

Анотація. У сучасній освітній практиці зростає значення наскрізних умінь для особистісного вивіщення, професійного становлення та успішного виконання професійних функцій. В умовах постійної трансформації освітнього процесу, особливо з огляду на цифровізацію та дистанційне навчання, електронні навчальні курси дозволяють інтегрувати процес розвитку наскрізних умінь у практику професійної підготовки, роблячи її більш інтерактивною, адаптивною та персоналізованою. У статті розкрито досвід розвитку наскрізних умінь майбутніх вчителів початкових класів та вихователів закладу дошкільної освіти в особистісно-професійному становленні. Актуалізовано необхідність розвитку наскрізних умінь майбутніх педагогів у руслі реалізації освітніх та професійних стандартів. Розглянуто, як конкретне технологічне забезпечення та функціональні можливості електронних навчальних курсів допомагають розвивати наскрізні вміння здобувачів вищої освіти. Основні узагальнення наведено за результатами студіювання теоретичних джерел, професійних стандартів, емпіричного дослідження та особистого досвіду здійснення психолого-педагогічного супроводу професійного становлення здобувачів вищої педагогічної освіти.

На підставі статистичних даних гугл-опитування студентів спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», з'ясовано актуальні для них наскрізні вміння сучасного педагога, що дозволяють виконувати трудові функції. А саме зосереджено увагу на розвиток наскрізних умінь для втілення інновацій та реалізації освітніх стандартів у початковій школі та закладах дошкільної освіти: критичного та системного мислення, оцінювати ризики та приймати рішення, вирішувати проблеми та співпрацювати з різними категоріями людей, здійснювати самоосвіту та цифрові вміння, здійснювати усну та письмову комунікацію українською мовою. Наведено апробовані продуктивні технологічні напрацювання розвитку наскрізних умінь здобува-

чів вищої освіти у процесі застосування електронних навчальних курсів, які розроблені з урахуванням етапів психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного становлення майбутніх педагогів: мотиваційно-пізнавального, конструктивно-діяльнісного, рефлексійно-прогностичного та ціннісно-ідентифікаційного.

Ключові слова: електронні навчальні курси, здобувачів вищої педагогічної освіти, наскрізні уміння, особистісно-професійний розвиток, психолого-педагогічний супровід, фахове становлення педагога.

Kuzemko Lesia Valentynivna PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of the Department of Educology and Psychological and Pedagogical Sciences, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, St. Bulvarno-Kudriavska, 18/2, Kyiv, 04053, tel.: (044) 295-59-35, <https://orcid.org/0000-0003-3070-6322>

DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS IN THE PERSONAL AND PROFESSIONAL FORMATION OF EDUCATORS: EFFECTIVE PRACTICES FOR USING ONLINE LEARNING COURSES

Abstract. In contemporary educational practice, the importance of soft skills is increasing for personal growth, professional formation, and successful performance of professional responsibilities. In conditions of constant transformation of the educational process, especially considering digitalization and remote learning, online learning courses allow to integrate process of development soft skills into practice of professional training, making it more interactive, adaptive, and personalized. This article reveals experience in developing soft skills for future elementary school teachers and preschool educators as part of their personal and professional formation. Actualized necessity of developing of soft skills of future educators in line with educational and professional standards. Considered, how specific technological tools and functionalities of online learning courses help to develop soft skills of higher education students. Main generalization given based on the results of studying theoretical sources, professional standards, empirical research, and personal experience of providing psychological and pedagogical support for professional development of students of higher pedagogical education.

Based on statistical data from a Google survey of students specializing in "Preschool Education" and "Primary Education," were identified relevant for them soft skills of modern educators, that allow to perform labor functions. Attention focused on developing soft skills for implementation of innovations and realization of educational standards in primary schools and preschools: critical and systemic thinking, risk assessment and decision-making, problem-solving and collaboration with various groups of people, self-education and digital skills, as well as verbally and written communication in Ukrainian.

The article highlights tested productive technological practices for developing soft skills in higher education students through the use of online courses, which are developed considering the stages of psychological and pedagogical support of personal and professional development of future teachers: motivational-cognitive, constructive-active, reflective-predictive, and value-identification.

Keywords: online learning courses, students of higher pedagogical education, soft skills, personal and professional development, psychological and pedagogical support, professional formation of educators.

Постановка проблеми. Освітня практика в Україні нині змушена трансформуватися у зв'язку з нестабільною соціальною ситуацією та переходом на дистанційний та змішаний формат навчання, що зумовлено пандемією та військовим станом. За таких умов надзвичайно актуальним для майбутнього педагога набуває здатність до особистісного та професійного розвитку як у закладі вищої освіти (ЗВО), так і в подальшій професійній діяльності. Відтак постала потреба розвивати в здобувачів вищої педагогічної освіти низки наскрізних умінь, які уможливають оволодіння загальними і спеціальними (фаховими) компетентностями за відповідною спеціальністю. Такими уміньми на думку автора є: критичне та системне мислення, оцінювання ризиків та прийняття рішень, здатність вирішувати проблеми та співпрацювати з різними категоріями людей, здійснювати самоосвіту та цифрові умінь. Окреслене змушує науково-педагогічних працівників швидко адаптуватися та здійснювати пошук дієвих практик, що сприятимуть розвитку в майбутніх педагогів виокремлених умінь. Однією з таких практик є використання в освітньому процесі ЗВО електронних навчальних курсів (ЕНК). Досвід їхнього застосування в особистісному та професійному становленні майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти (ЗДО) та вчителів початкових класів ЗЗСО висвітлено у статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісна парадигма освіти реалізується в професійній підготовці педагогів відповідно до стандартів за професіями: «Викладач закладу вищої освіти» (2024), «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021), «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) для забезпечення умінь і здатностей виконувати трудові функції в сучасних закладах освіти [1; 2]. Отже, якість навчання майбутніх педагогів залежить від інноваційності організації освітнього процесу ЗВО, який суголосний суспільним викликам та глобальним тенденціям розвитку вищої освіти. Відтак, професійна підготовка без використання інноваційних технологій і новітніх засобів навчання не здатна забезпечити особистісні та

професійні потреби молоді, про що наголошено і в Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.

Дослідження різних аспектів особистісного та професійного становлення педагогів є актуальним у сучасній українській та зарубіжній науці. Вагомими для нас є дослідження, які представлено у наукових розвідках Є. Антипіна, О. Венгловської, Г. Іванюк, Л. Куземко щодо психолого-педагогічного супроводу особистісного та професійного розвитку майбутніх педагогів [3]. Зокрема науковиця Г. Іванюк розкриває ціннісні доміанти, зміст, компоненти та етапи психолого-педагогічного супроводу в процесі професійного становлення майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів ЗЗСО [4]. Значний інтерес у руслі нашого дослідження викликає наукова праця колективу авторів (Л. Лук'янова, М. Вовк, С. Соломаха, Ю. Грищенко) в якій узагальнено результати моніторингового дослідження з проблеми практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти України в умовах дистанційного і змішаного навчання [5].

У контексті розвитку наскрізних умінь майбутніх педагогів та застосування дієвих практик у зазначеному процесі, орієнтиром для нас виступили результати досліджень українських та зарубіжних науковців. Зокрема, науковиця Н. Тілікіна, співробітниця ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», виокремила та охарактеризувала навички XXI століття для молоді та розкрила ідеї для їх розвитку. Авторка виокремила чотири основні категорії навичок: навчальні (критичне мислення, креативність, самонавчання), грамотності (медіаграмотність, цифрова грамотність), соціальні (навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект), особистісні (гнучкість, таймменеджмент, ініціативність). [6]. Вагомими для нас є висновки зарубіжних дослідників А. Agarwa, D. Raghav, які визначили та проаналізували чотирнадцять поведінкових умінь, які є життєво важливими для розвитку особистої та професійної досконалості студента [7].

В авторських статтях розглянуто окремі аспекти проблеми розвитку наскрізних умінь в особистісно-професійному становленні майбутніх вчителів початкових класів та вихователів ЗДО, виокремлено низку наскрізних умінь, які суголосні з професійними компетентностями та розкрито інструменти для їхнього формування в освітньому процесі закладу вищої освіти [8; 9]. Однак, проблема розвитку наскрізних умінь студентів педагогічних спеціальностей у процесі широкого застосування електронних навчальних курсів закладами вищої освіти, розкрита недостатньо. У цьому аспекті орієнтиром для нас виступили дослідження О. Буйницької, С. Василенко, Н. Морзе та ін. щодо використання електронних навчальних курсів (ЕНК) як дієвої системи у професійній підготовці педагогів [10].

Метою статті є висвітлення досвіду застосування електронних навчальних курсів в процесі особистісно-професійного становлення майбутніх

фахівців дошкільної та початкової освіти як дієвого інструменту розвитку наскрізних умінь.

Виклад основного матеріалу. У руслі дослідження проблеми розвитку наскрізних умінь в особистісно-професійному становленні майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів, нами здійснено студювання трудових функцій і професійних компетентностей за професійними стандартами «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020); «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021). Це уможливило виокремлення наскрізних умінь, на розвиток яких варто зосередити увагу в професійній підготовці зазначених фахівців, що висвітлено в статтях автора. Вивчення актуальності виокремлених наскрізних умінь для особистісно-професійного становлення сучасних студентів здійснювалося шляхом опитування здобувачів 1-3 курсів спеціальностей 012 Дошкільна освіта (83 особи), 013 Початкова освіта (51 особа) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка в 2022 році. Узагальнені результати оприлюднені в наукових авторських публікаціях [3; 8; 9].

У 2024 році проведено аналогічне опитування зі студентами 1-2 курсів, які раніше не приймали участь в дослідженні. Отримані результати дають підстави стверджувати, що виокремлені наскрізні уміння не втратили своєї актуальності. Цікавими також виявилися результати самооцінювання студентами сформованості наскрізних умінь, у порівнянні з вагомістю цих умінь для подальшого особистісного і фахового становлення (рис. 1).

Рис. 1. Ступінь актуальності наскрізних умінь сучасного вчителя початкових класів і вихователя ЗДО та їх сформованість у студентів 1-2 курсів (результати опитування здобувачів, 2024)

Порівняння результатів дослідження 2022 та 2024 років засвідчило незначні зміни в актуальності деяких наскрізних умінь. Зокрема, вагомішими для нинішніх студентів 1-2 курсів виявилися уміння: здійснювати усну і письмову комунікацію українською мовою, у тому числі із застосуванням цифрових технологій (два роки тому актуальність уміння зазначили 84% респонденти, а нині – 96%); оцінювати ризики та приймати рішення, розв'язувати проблеми та ефективно розподіляти час (актуальність зросла на 3%). Натомість уміння співпрацювати з урахуванням індивідуальних відмінностей оцінили як актуальне на 5% менше респондентів у 2024 році. На відміну від студентів 2022 року суттєво збільшилася кількість відповідей, що актуалізували уміння керувати емоціями (на 23%) та застосовувати цифрові ресурси для особистісного і професійного розвитку (3%). Вочевидь сучасна молодь, яка в останні роки відчуває тягар нестабільності, невизначеності та соціальних потрясінь, потребує ґрунтовніших умінь у самонавчанні та регулюванні власних емоційних станів. Тоді як уміння співпрацювати, на думку респондентів, дещо знизило свою актуальність.

Самооцінювання рівня сформованості наскрізних умінь за шкалою від 1 до 5, дозволило майбутнім педагогами ґрунтовніше проаналізувати власні уміння та окреслити траєкторію особистісно-професійного зростання. А викладачів ЗВО результати самооцінювання здобувачів і систематичні спостереження за їхньою навчальною діяльністю, підвели до розуміння необхідності розроблення технологічного забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку їхніх наскрізних умінь.

Упродовж двох років зі студентами реалізовувалися різні освітні інструменти і технології під час дистанційної та змішаної форм навчання, що зумовлено військовим станом. Практичний досвід застосування авторських ЕНК дає можливість стверджувати про ефективність цього інструменту в розвитку наскрізних умінь студентів педагогічних спеціальностей. Однак, варто зауважити, що результативність застосування ЕНК залежить від ретельного добору змісту групових та індивідуальних завдань, форм і методів їх реалізації.

Відповідно до етапів психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів, які визначено колективом дослідників у руслі наукового дослідження та розкрито в публікаціях, у тому числі авторських (Є. Антипін, О. Венгловська, Н. Іванюк, Л. Куземко, Ю. Савченко) [3; 8], визначено технологічне забезпечення ЕНК для розвитку групи наскрізних умінь з урахуванням мотиваційно-пізнавального, конструктивно-діяльнісного, рефлексійно-прогностичного та ціннісно-ідентифікаційного етапів. Розкриємо суттєві аспекти його змісту.

На мотиваційно-пізнавальному етапі психолого-педагогічного супроводу особистісного та професійного становлення, майбутні педагоги з дошкільної та початкової освіти визначають сформованість власних наскрізних умінь та порівнюють їх із необхідними вміннями вчителя та вихователя для виконання професійних функцій. Вагомим для цього етапу психолого-педагогічного супроводу є поглиблення знаннєвого компоненту майбутніх педагогів та формування їхньої здатності діагностувати власний рівень особистісного і професійного поступу, визначати цілі та інструменти для його вивіщення. Враховуючи, що у зв'язку з дотриманням безпекової ситуації під час військового стану в ЗВО реалізується змішаний формат навчання, а саме: частина лекційних занять проходять дистанційно, а практичні заняття – аудиторно, ЕНК виступають дієвим та зручним інструментом в освітньому процесі.

Зокрема в структурі ЕНК, що розробляється та реалізується викладачем на електронній платформі Moodle, розміщуються: узагальнений за темами навчальної дисципліни теоретичний матеріал у вигляді ресурсів «лекція» та «електронна презентація»; покликання на додаткові інформаційні ресурси та джерела; опитувальники, тести та питання для самоперевірки; плани практичних, семінарських та лабораторних занять; завдання самостійної роботи і, що найголовніше, чітко розроблені критерії оцінювання та окреслені терміни виконання всіх видів робіт. Зазначене дозволяє студентам отримувати зворотній зв'язок не лише від викладача щодо сформованості власних знань та умінь, але й самостійно здійснювати контроль досягнень. У перебігу різних форм роботи студенти проводять самодіагностику сформованості особистісних і професійних якостей, умінь та навичок, порівнюють власні досягнення на попередніх етапах та еталонними компетентностями педагога згідно із змістом професійних стандартів.

У процесі роботи в ЕНК під супроводом педагога в студентів розвиваються такі наскрізні вміння, як: здійснювати письмову комунікацію українською мовою, адже велика кількість завдань для самостійної роботи передбачають опрацювання та узагальнення теоретичного матеріалу з використанням специфічної для першокурсників термінології; розв'язувати проблеми та ефективно розподіляти час, з урахуванням чітко окреслених термінів їх виконання; застосовувати цифрові ресурси для особистісного і професійного розвитку.

На конструктивно-діяльнісному етапі психолого-педагогічного супроводу в здобувачів педагогічної освіти відбувається розвиток наскрізних умінь, які створюють канву для формування професійних компетентностей. На цьому етапі важливими є розроблений викладачем зміст, дібрані організаційні форми, технології, інструменти, що забезпечують розвиток здобувачів вищої освіти в особистісному сенсі та сприяють фаховому становленню.

У процесі використання ЕНК чітко спроектовані завдання самостійної роботи та форми підготовки до аудиторних занять (практичних, семінарських), удосконалюють уміння міжгрупової комунікації з урахуванням індивідуальних відмінностей учасників освітнього процесу. Співпраця є одним із найбільш важливих наскрізних умінь для педагогів, оскільки вона допомагає створювати ефективні команди і забезпечує взаємодію не тільки між педагогами, але й з учнями/вихованцями та батьками. Уміння співпрацювати сприяють обміну досвідом, взаємодопомозі, розвитку лідерських якостей та колективної відповідальності за освітній процес.

З поміж дієвих практик розвитку умінь майбутніх педагогів співпрацювати, з урахуванням роботи в ЕНК, виокремлюємо організацію проектних груп для спільного виконання завдань. У процесі колаборації студенти вчаться розподіляти обов'язки та співпрацювати для досягнення спільної мети, нести відповідальність за спільний результат, розвивають лідерські уміння. Дистанційна взаємодія розвиває також цифрові уміння, адже для виконання спільних завдань на віддалі викладачами пропонуються різні цифрові інструменти: Google Dok, Trello, Padlet, Jamboart, Google Meet, ZOOM, Viber.

З метою розвитку умінь здійснювати пошук шляхів вирішення поставлених задач, критичного та системного мислення студентам пропонуються завдання самостійної роботи з використанням цифрових інструментів MindMeister, Mindomo, MindMup, PowerPoint, Canva, Prezi.

Критичне мислення є одним із найважливіших наскрізних умінь в особистісно-професійному розвитку педагога. Воно включає вміння аналізувати інформацію, ставити питання і приймати зважені рішення на основі об'єктивних даних. Враховуючи це викладачами в ЕНК розробляються педагогічні кейси (case studies) з реальних або змодельованих ситуацій за матеріалами навчальної інформації дисципліни. Аналіз кейсів дозволяє студентам зануритися у професію, застосовувати знання на практиці та розвивати навички вирішення проблем. Цій меті слугують також тести з відкритими питаннями, що вимагають аналізу, порівняння чи роздумів. Це допомагає глибше осмислювати навчальний матеріал і самостійно шукати відповіді.

Змістово-технологічне забезпечення *рефлексійно-прогностичного* та *ціннісно-ідентифікаційного* етапів психолого-педагогічного супроводу формування наскрізних умінь майбутніх педагогів реалізується в ЕНК через ведення студентами Е-портфолію особистісно-професійного розвитку, відеосесі, карток самоаналізу-SWOT, виконання рефлексійних щоденників. Вагомого значення на цьому етапі є чітко розроблені критерії оцінювання всіх видів робіт. Завдяки критеріям оцінювання студенти опановують уміннями здійснювати самооцінку та самодіагностику, здатностями порівнювати та

зіставляти власні успіхи з програмовими результатами навчання. Цій меті слугують і модульні контрольні роботи у формі тестів та творчих завдань.

Однією з головних переваг ЕНК у розвитку наскрізних умінь здобувачів вищої освіти є можливість персоналізувати навчальний процес. Адже кожен студент може самостійно відслідковувати свої здобутки та прогалини в журналі оцінювання та завдяки прогресу виконання. Може вибирати темп навчання та підлаштовувати особистісні потреби, зокрема реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію, що дозволяє краще фокусуватися на розвитку тих наскрізних умінь, які потребують найбільшого удосконалення.

Проведене у 2023 році опитування здобувачів 1-3 курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальностей: 012, 013) Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, засвідчило достатню якість навчання й організації освітнього процесу у період військового стану. Зокрема задоволеність здобувачами організацією в дистанційному та змішаному форматі з використанням ЕНК, доводить її належну якість (рис. 2).

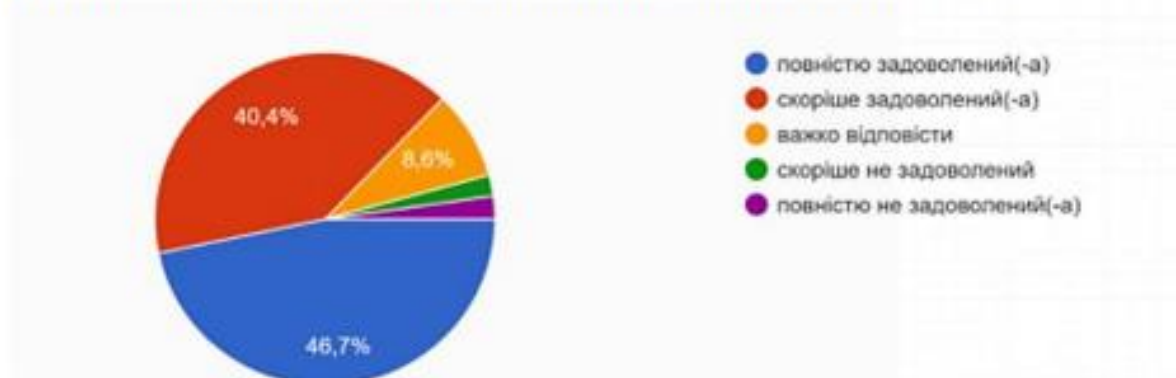

Рис. 2. Розподіл оцінок здобувачами організації навчання в дистанційному та змішаному форматі з використанням ЕНК (2023)

Так, повністю задоволеними виявилися 46,7% респондентів; скоріше задоволеними – 40,4%; скоріше та повністю не задоволеними виявилися відповідно 2% та 2,3% осіб. Проведене опитування доводить готовність здобувачів освіти працювати в електронних навчальних курсах. У свою чергу, це уможливує застосування ЕНК викладачами ЗВО для розвитку наскрізних умінь в особистісно-професійному становленні майбутніх педагогів.

Висновки. Особистісно-професійне становлення педагога – це динамічний процес, який охоплює розвиток його особистісних якостей та професійних компетентностей. В умовах сучасної освіти, де постійно з'являються нові виклики, педагог повинен бути готовий до змін та адаптації. Наскрізні уміння відіграють ключову роль у цьому становленні, оскільки вони дозволяють

педагогу бути ефективним, гнучким та готовим до професійного зростання. Електронні навчальні курси є потужним інструментом для розвитку наскрізних умінь здобувачів вищої освіти, особливо під час дистанційного та змішаного навчання під ретельним психолого-педагогічним супроводом викладачів.

В окресленій статті мало уваги приділено умінню керувати емоціями, оскільки в процесі реалізації ЕНК існує небагато можливостей для його розвитку в студентів. Однак, колективом Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка здійснюється дослідження щодо впровадження травма-інформованого підходу в освітньому процесі та розробляються дієві практики його реалізації, в тому числі з урахуванням можливостей ЕНК. Практичні напрацювання з цього напрямку, які будуть мати позитивний вплив на розвиток уміння керувати емоціями в здобувачів педагогічної освіти, будуть розкриті в подальших працях.

Література:

1. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19 жовтня 2021 року № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 20.05.2024).
3. Іванюк Г.І., Антипін Є.Б., Венгловська О.А., Куземко Л.В., Савченко Ю.Ю. Змістове та технологічне забезпечення психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів. *Вісник науки та освіти* (5(11)). 2023. С. 518-539.
4. Іванюк Г.І. Психолого-педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів в умовах освітніх змін. *Перспективи та інновації науки*. 2023. 9(27). С. 219-231.
5. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С.О., Грищенко Ю. В. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.
6. Тілікіна Н.В. Навички XXI століття та умови їх формування і розвитку для молоді. URL: <https://dismp.gov.ua/navychky-khkh-stolittia-ta-umovy-ikh-formuvannia-i-rozvytku-dlia-molodi/> (дата звернення: 12.06.2024).
7. Agarwal A., Raghav D. Modelling Key Drivers of Employee Behaviour for Personal and Professional Excellence. *Psychology research and behavior management*. 2024. W 17. Pp. 1179-1578. DOI 10.2147/PRBM.S448469/ URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001237676800001>

8. Ivaniuk, H. I., Antypin, Y., Venhlovska, O., Kuzemko, L., & Savchenko, Y. (2023). Practices of psychological and pedagogical support of future teachers' personal and professional development in the conditions of distance learning. *Amazonia Investiga*, 12(67), 250–264. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.23>

9. Куземко Л.В. Розвиток наскрізних умінь в особистісно-професійному розвитку вчителя. *Moderni aspektu vedy. XXI. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., Česká republika, Česká republika.2022. Pp. 121-131.*

10. Буйницька О, Василенко С. Використання ЕНК для підвищення цифрової компетентності майбутніх учителів. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. Вип. спецвип. С. 44-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip_7

References:

1. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)»: Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 № 2736 [On the approval of the professional standard for the professions «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Teacher of primary education (with a junior specialist diploma)»: Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated 12.23.2020 № 2736]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> [in Ukrainian].

2. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity»: Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 19 zhovtnia 2021 roku [On the approval of the professional standard «Preschool teacher»: Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine dated October 19, 2021]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].

3. Ivaniuk, H. I., Antypin, Y., Venhlovska, O., Kuzemko, L., Savchenko, Y. (2023)/ Zmistove ta tekhnolohichne zabezpechennia psykholoho-pedahohichnoho suprovodu osobystisno-profesiinoho rozvytku maibutnykh uchyteliv [Content and technological provision of psychological and pedagogical support for the personal and professional development of future teachers]. *Visnyk nauky ta osvity* (5(11)). 518-539. [in Ukrainian].

4. Ivaniuk, H. I. (2023). Psykholoho-pedahohichniy suprovod osobystisno-profesiinoho rozvytku maibutnykh pedahohiv v umovakh osvitnykh zmin [Psychological and pedagogical support of personal and professional development of future teachers in conditions of educational changes]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Prospects and innovations of science*. 9(27). 219-231 [in Ukrainian].

5. Lukianova L. B., Vovk M. P., Solomakha S.O., Hryshchenko Yu. V. (2023). Praktychna pidhotovka maibutnykh pedahohiv u zakladakh vyshchoї pedahohichnoї osvity: ukraїnski realii i perspektyvy: naukovo-analitychna dopovid [Practical training of future teachers in institutions of higher pedagogical education: Ukrainian realities and prospects: scientific and analytical report]; za naukovoїu redaktsiieiu N. H. Nychkalo / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. Kyiv – Chernivtsi: Bukrek. 80 s. [in Ukrainian].

6. Tilikina N. V. Navychky XXI stolittia ta umovy yikh formuvannia i rozvytku dlia molodi [Skills of the 21st century and the conditions of their formation and development for young people]. URL: <https://dimp.gov.ua/navychky-khkh-stolittia-ta-umovy-ikh-formuvannia-i-rozvytku-dlia-molodi>. [in Ukrainian].

7. Agarwal A., Raghav D. Modelling Key Drivers of Employee Behaviour for Personal and Professional Excellence. *Psychology research and behavior management*. 2024. W 17. Pp. 1179-1578. DOI 10.2147/PRBM.S448469/ URL: <https://www.webofscience.com/wos/wosccc/full-record/WOS:001237676800001>. [in English]

8. Ivaniuk, H. I., Antypin, Y., Venhlovska, O., Kuzemko, L., & Savchenko, Y. (2023). Practices of psychological and pedagogical support of future teachers' personal and professional development in the conditions of distance learning. *Amazonia Investiga*, 12(67), 250–264. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.23>. [in English]

9. Kuzemko L.V. (2022) Rozvytok naskriznykh umin v osobystisno-profesiinomu rozvytku vchytelia [Development of transverse skills in the personal and professional development of a teacher]. *Moderni aspekty vedy. XXI. Dil mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., Česká republika, Česká republika*. 121-131. [in Ukrainian].

10. Buinytska O, Vasylenko S. Vykorystannia ENK dlia pidvyshchennia tsyfrovoy kompetentnosti maibutnykh uchyteliv [Application ETK to improve the digital competence of future teachers]. *Vidkryte osvittie e-seredovyshe suchasnoho universytetu. Vyp. spetsvyp*. 44-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip._7